

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 332.2

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/181-29>**Кудак К.М.**

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник,
Закарпатський регіональний центр соціально-економічних і гуманітарних досліджень
НАН України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5886-7139>

Стойка В.С.

доктор економічних наук, доцент, старший науковий співробітник,
Закарпатський регіональний центр соціально-економічних і гуманітарних досліджень
НАН України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6356-890X>

Kudak Kristina, Stoika Viktoriia

Transcarpathian Regional Center of Socio-Economic and Humanitarian research
of the National Academy of Sciences of Ukraine

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ОЦІНЮВАННЯ ПАРТНЕРСЬКОЇ СПРОМОЖНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

У статті запропоновано методичні підходи до оцінювання партнерської спроможності територіальних громад в умовах децентралізації. Вихідною базою розроблених методичних підходів є детермінанти, одержані на основі аналізу результатів структурованих інтерв'ю із головами об'єднаних територіальних громад Закарпатської області (ОТГ) та коефіцієнтів експертних оцінок партнерської спроможності. Аналіз партнерської спроможності запропоновано здійснювати у розрізі трьох блоків, зокрема «ОТГ-громадський сектор», «ОТГ-бізнес» та «ОТГ-влада». Враховуючи найбільшу кількість вихідної бази для аналізу партнерської спроможності саме у блоці «ОТГ-громадський сектор» (виходячи з результатів структурованих інтерв'ю), методика оцінки запропонована на основі аналізу даної складової партнерської спроможності. Запропоновано градацію ОТГ за рівнем партнерської спроможності на три групи, зокрема, громади з низьким, середнім та високим рівнем спроможності.

Ключові слова: партнерство, спроможність, об'єднані територіальні громади (ОТГ), влада, бізнес.

METHODICAL APPROACHES TO ASSESSMENT OF THE CAPACITY OF PARTNERSHIP IN LOCAL COMMUNITIES IN TERMS OF DECENTRALIZATION

In the modern terms of the implementation of the administrative and territorial reform and the formation of the local communities in Ukraine, the issue of partnership relations is becoming more relevant. The purpose of the article is to develop the methodological approaches for assessing the capacity of partnership of territorial communities in terms of decentralization. The methodology of assessing the capacity of partnership of communities should take into account the assessment of the potential of communities and their relationships with other economic subjects, such as public sector, business and government. At the same time, the lack of necessary statistical information complicates the process of calculating the degree of the capacity of partnership in local communities. Also, taking into account the fact that the categories as «capacity» and «partnership» are relatively qualitative indicators, the assessment of their level requires the use of the most effective approach and methodology that is adapted to modern economic conditions. The basic elements of the developed methodical approaches are the determinants that were obtained on the basis of the results of structured interviews with the leaders of the local communities in Zakarpattia region and the coefficients of the expert assessments of the partnership capacity. The analysis of the capacity of partnership is proposed to be carry out in the context of three blocks, in particular "local community-public sector", "local community-business" and "local community-government". Taking into account the largest amount of the initial base for the analysis of partnership capacity in the block "OTG-public sector" (based on the results of structured interviews analysis), the evaluation method is proposed based on the analysis of this component of the capacity of partnership. It is proposed to divide the local communities according to the level of partnership capacity to three groups, in particular, communities with low, medium and high level of capacity, that makes it possible to use a selective approach to the development of local communities and could be used by the leaders of the local government during the realization of different programs and plans of regional and local development.

Key words: partnership, capacity, local communities, government, business.

JEL classification: H70, O18, R10

Постановка проблеми. Реалізація партнерських відносин для територіальних громад, як і для інших суб'єктів господарювання, являється першочерговим напрямом їх ефективної діяльності та запорукою сталого розвитку в умовах децентралізації влади та вирішення актуальних питань регіонів нашої держави, пов'язаних з викликами сучасності. Методика оцінювання партнерської спроможності громад повинна враховувати оцінку наявного потенціалу окремої громади та їх наявних і потенційних зв'язків з іншими суб'єктами господарювання, зокрема громадськими організаціями, бізнесом та владою. Разом з цим, відсутність необхідної статистичної інформації ускладнює процес розрахунку ступеня спроможності громад, а враховуючи той факт, що категорії «спроможність» та «партнерство» є відносно якісними показниками, ускладнюється оцінка їх рівня та вимагає застосування найбільш ефективного підходу та методики, адаптованої до сучасних умов господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В умовах впровадження адміністративно-територіальної реформи та формування ОТГ, питання партнерських відносин набуває все більшої актуальності. Дану проблему досліджували такі вітчизняні науковці Т.П. Басюк [1], О.В. Безпалько [1], І.В. Братусь [1], О.Г. Чубарь [3], М.М. Пітюлич [2]. Зокрема, як зазначають О. Чубарь та Ю. Траньович, «часто громада може володіти недостатніми обсягами ресурсів для вирішення суспільно значимих питань, які перед нею постають: ремонт мостів, крупних об'єктів соціальної інфраструктури; будівництво доріг... для реалізації таких проектів важливе як фінансове, так і інше ресурсне забезпечення (виділення земельної ділянки, розробка проекту, закупівля обладнання, налагодження збору та сортування сміття, залучення відповідних фахівців). Такого роду об'єкти можуть бути непосильними для однієї громади, отже, цілком логічно, що громадам доцільно об'єднуватись з іншими потенційними партнерами шляхом створення партнерств і реалізації актуальних і великих за масштабами проектів» [3, с. 1172]. Не зважаючи на наявність значної кількості теоретичних підходів до оцінювання партнерської спроможності громад, в науковій літературі недостатньо висвітлено методику оцінювання даної категорії, яка б базувалася на прикладі конкретного регіону чи громади, що вимагає розробки наукових підходів, що базуються на практичному досвіді та діяльності керівників ОТГ, їх взаємодії з іншими суб'єктами господарювання.

Метою дослідження є розробка методичних підходів до оцінювання партнерської спроможності територіальних громад в умовах децентралізації. **Завдання** дослідження:

- визначити детермінанти партнерської спроможності ОТГ на основі аналізу результатів структурованих інтерв'ю з головами ОТГ Закарпатської області;
- розрахувати зважувальні коефіцієнти, що визначають ступінь впливу відповідних детермінантів на рівень партнерської спроможності ОТГ (на основі експертних оцінок);
- розрахувати відносні показники партнерської спроможності ОТГ;
- здійснити градацію ОТГ за рівнем партнерської спроможності.

Виклад основного матеріалу дослідження. В ході дослідження, на основі проведеного соціологічного опитування та структурованих інтерв'ю з представниками органів місцевого самоврядування та головами ТГ, запропоновано аналізувати партнерську спроможність громад, виходячи з їх спроможності взаємодіяти із представниками громадського сектору (громадські організації, асоціації та фонди, експерти, науковці); представниками бізнесу на локальному, регіональному та ін. рівнях у розрізі видів економічної діяльності; міжмуніципальне співробітництво, а також співпраця та партнерські відносини із закордонними партнерами (міста-побратими, бізнес, ГО). В ході аналізу також враховувався рівень організаційно-технічного, кадрового та інформаційно-комунікаційного забезпечення налагодження партнерських зв'язків у ТГ (наявність власного сайту, активної сторінки у соцмережах, спеціалістів з підготовки та написання грантових проектів та ін.).

Відповідно до Методики формування спроможних територіальних громад [4] «оціночний рівень спроможності спроможних територіальних громад визначається на основі суми числових значень критеріїв оцінки рівня спроможності (чисельність населення..., чисельність учнів..., площа території, індекс податкоспроможності бюджету, частка місцевих податків та зборів) та становить: низький рівень спроможності – від 1,5 до 2,1; середній рівень спроможності – від 2,2 до 3,8; високий рівень спроможності – від 3,9 до 5. У нашому дослідженні, оцінюючи рівень саме партнерської спроможності ТГ, ми пропонуємо власну методику розрахунку рівня партнерської спроможності кожної з ТГ. Першим етапом пропонується розрахунок зважувальних коефіцієнтів, одержаних шляхом розрахунку середнього значення експертних оцінок кожного з детермінантів партнерської співпраці, запропонованих у табл. 1.

Наступним етапом пропонується розрахунок відносних показників рівня спроможності відповідної громади шляхом множення абсолютних значень аналізованих детермінантів, на відповідний коефіцієнт (*K1, K2...K15*) (Додаток 1). У нашому дослідженні, враховуючи наявність відповідної інформації щодо партнерства ТГ з громадським сектором та обмежену інформацію щодо співпраці ТГ з бізнесом та владою, нами було розраховано відносні показники партнерської спроможності саме для блоку «ТГ-громадський сектор» (табл. 2).

На основі одержаних показників для відповідної ТГ, пропонується здійснити градацію рівня їх партнерської спроможності (РПС) на три групи (виключаючи з даного масиву ТГ з максимальним рівнем партнерської спроможності ($H_2=126,85$) та ТГ з нульовим рівнем партнерської спроможності ($H_{11}, H_{17}, H_{26}, H_{27}=0$), оскільки вони мають суттєвий розрив у рівні показників порівняно з іншими громадами і в даному випадку розглядаються нами як виключення із загальної сукупності аналізованих громад):

ТГ із **низьким рівнем** партнерської спроможності – до цієї групи ввійшли громади $H_4, H_7, H_9, H_{10}, H_{10}, H_{12}, H_{13}, H_{14}, H_{15}, H_{19}, H_{20}, H_{23}, H_{24}, H_{25}$ зі значенням відносного рівня показника партнерської спроможності від **3,85** до **16,78** балів. З метою активізації партнерської спроможності даної

Таблиця 1

Експертна оцінка ступеня впливу відповідних детермінантів на рівень партнерської спроможності ТГ

	Бали, за шкалою від 1 до 5							
	E1	E2	E3	E4	E5	E6	E7	Е
ГРОМАДСЬКИЙ СЕКТОР								
Наявність активних громадських організацій, зареєстрованих на території ТГ (K1)	5	5	5	5	3	3	5	4,42
Наявність неактивних громадських організацій, зареєстрованих на території ТГ (K2)	2	1	1	4	1	3	1	1,85
Налагоджена співпраця з іншими громадськими організаціями (K3)	4	5	3	4	4	3	5	4
Членство та співпраця з асоціаціями (K4)	4	4	5	3	4	3	5	4
Співучасть та реалізація національних та міжнародних проектів (K5)	5	5	5	4	5	1	5	4,28
Залучення експертів та науковців з метою реалізації грантових проектів (K6)	4	3	4	5	4	2	3	3,57
Самоорганізація населення ТГ з метою вирішення спільних соціальних потреб (в т.ч. благодійність) (K7)	5	5	4	1	2	4	5	3,71
Наявність власного сайту та активної сторінки ТГ в соціальних мережах (K8)	5	3	4	5	2	4	4	3,85
БІЗНЕС								
Надання громадами преференцій підприємцям, що зареєстровані та функціонують на території ТГ:								
Виділення земель для ведення підприємницької діяльності (K9)	4	5	5	4	1	2	3	3,14
Надання приміщень для ведення підприємницької діяльності та розширення власної справи (K10)	4	5	5	5	2	2	3	3,71
Надання пільг підприємцям щодо сплати податків (напр. податок на землю) (K11)	4	5	5	3	2	3	3	3,57
Участь бізнесу у спонсорських та благодійних акціях з підтримки розвитку ТГ (K12)	4	4	4	4	3	4	4	3,85
ВЛАДА								
Сприяння розвитку міжмуніципальної співпраці між ТГ шляхом ініціювання проведення спільних заходів та участі у спільних проектах (K13)	4	4	4	5	3	4	4	4
Підтримка у пошуку закордонних партнерів та налагодження міжнародної співпраці (K14)	4	5	5	4	4	4	3	4,14
Законодавча ініціатива щодо регулювання діяльності ТГ на локальних рівнях (K15)	4	2	3	3	3	3	4	3,14

Джерело: розроблено автором на основі результатів опитування експертів та структурованих інтерв'ю [5]

Таблиця 2

Розрахунок відносного показника рівня партнерської спроможності ОТГ

Детермінанти партнерської співпраці (ТГ-громадський сектор)	H_1	H_2	H_3	H_26	H_27
1. Наявність активних громадських організацій, зареєстрованих на території ТГ	4,42	22,1	17,68	0	0
2. Наявність неактивних громадських організацій, зареєстрованих на території ТГ	0	55,5	0	0	0
3. Налагоджена співпраця з іншими громадськими організаціями	0	20	4	0	0
4. Членство та співпраця з асоціаціями	20	0	0	0	0
5. Співучасть у реалізації спільних національних та міжнародних проектів	4,28	25,68	17,12	0	0
6. Залучення експертів та науковців з метою реалізації грантових проектів	3,57	3,57	0	0	0
7. Наявність власного сайту та активної сторінки ТГ в соціальних мережах	0	0	3,85	0	0
РПС для H1-H27 (сума відносних показників рівня спроможності у розрізі кожної громади), балів	32,27	126,85	42,65	0,00	0,00

Джерело: розроблено автором

групи громад пропонується застосування заходів, які б підтримували їх розвиток на досягнутому рівні, а також сприяли б подальшій активізації їх партнерської співпраці враховуючи різні екзогенні та ендогенні фактори розвитку, в т.ч. в умовах форс-мажорних ситуацій.

ТГ з **середнім рівнем** партнерської спроможності – до цієї групи ввійшли громади **H_5, H_6, H_8, H_22** зі значенням відносного рівня показника партнерської спроможності в межах діапазону від **16,79** до **29,72** балів. Для даної групи громад з метою розвитку партнерських відносин доцільно застосувати заходи стимулюючого характеру, які б сприяли подальшій

реалізації їх потенціалу та поглиблення партнерської співпраці.

ТГ з **високим рівнем** партнерської спроможності – до цієї групи ввійшли громади **H_1, H_3, H_16, H_18, H_21** із значенням відносного рівня показника партнерської спроможності в межах діапазону від **29,73** до **42,65** балів. Для аналізованої групи громад пропонується застосування відповідних інструментів, які б підтримували досягнутий рівень партнерських відносин та сприяли б подальшому їх розвитку.

Висновки. Проведене дослідження дало змогу розробити методичку оцінювання партнерської спромож-

ності територіальних громад, адаптовану до сучасних викликів соціально-економічного розвитку та децентралізації. Градація ТГ за рівнем партнерської спроможності дає змогу розробляти селективний підхід

до розвитку потенціалу кожної групи громад та розробляти відповідні програми та заходи стимулювання партнерської співпраці з різними суб'єктами господарювання.

Список використаних джерел:

1. Басюк Т.П., Безпалько О.В., Братусь І.В. Організація партнерства у місцевих громадах: Метод, рек. дня практиків соціальної сфери. За заг. ред. І.Д. Звереві. Київ : Наук, світ, 2006. 43 с.
2. Пітюлич М.М., Кудак К.М. Сучасні концепції місцевого розвитку в контексті партнерської співпраці у громадах. *Економіка та суспільство*. 2021. № 32. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-95>.
3. Чубарь О.Г., Траньович Ю.П. Громада, спроможна до партнерства: сутність і критерії ідентифікації. Cognum Publishing House, London, United Kingdom. 2021. С.1170–1171. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/34028/1/THE-WORLD-OF-SCIENCE-AND-INNOVATION%20%D0%9B%D0%BE%D0%BD%D0%B4%D0%BE%D0%BD-14-16.01.2021.pdf>.
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2015 р. № 214 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 р. № 34). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF#Text>.
5. Мікловда В.П., Машіко К.С., Сембер С.В. Аналітичний звіт ЗРЦ СЕiГД НАН України «Партнерські підходи до розвитку громад поліетнічного прикордонного регіону». Ужгород. 2021. 189 с.

References:

1. Basiuk T., Bezpalko O.V., Bratus I.V. (2006). Organization of partnership in local communities: methodical recommendation for the practitioners of social sphere [Orhanizatsiia partnerstva u mistsevykh hromadakh: metod. rek. dlia praktykiv sotsialnoi sfery]. Kyiv, Nauk.svit, 43 p.
2. Pityulych M., Kudak K. (2021). Modern concepts of local development in the context of partnership cooperation in communities [Suchasni kontseptsii mistsevoho rozvytku v konteksti partnerskoi spivpratsi u hromadakh] *Ekonomika ta suspilstvo* no. 32. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-95>.
3. Chubar O., Tranovych Yu. (2021). Hromada, spromozhna do partnerstva: sutnist i kryterii identyfikatsii [The community that is capable for partnership: the essence and criteria of identification]. Cognum Publishing House, London, United Kingdom. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/34028/1/THE-WORLD-OF-SCIENCE-AND-INNOVATION%20%D0%9B%D0%BE%D0%BD%D0%B4%D0%BE%D0%BD-14-16.01.2021.pdf>.
4. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 8 kvitnia 2015 r. № 214 (v redaktsii postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 24 sichnia 2020 r. № 34) [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated April 8, 2015 № 214 (as amended by the resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated January 24, 2020 № 34)]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF#Text>.
5. Miklovda, V. (2021). Analytychniy zvit ZRTs SEiGD NAN Ukrainy «Partnerski pidkhody do rozvytku hromad polietnichnoho prykordonnoho rehionu» [Analytical report of ZRC SEiGD of the National Academy of Sciences of Ukraine "Partnership approaches to the development of communities in the multi-ethnic border region"]. Uzzhorod, 189 p.